

Waar talent telt: gelijkwaardige kansen voor doeners

Een toekomst voor praktijkonderwijs en beroepsgericht vmbo

INHOUDSOPGAVE

I. Inleiding

Een kabinetsvisie op praktijkonderwijs en beroepsgericht vmbo
Voorgeschiedenis
De kansengelijkheid-paradox
Oproep
Leeswijzer

II. Hoe het overheidsbeleid het praktijkonderwijs en het beroepsgericht vmbo de afgelopen jaren onbedoeld heeft gemarginaliseerd.

Casus 1: Zij-instroom, kansrijk adviseren en doorstroomtoets
Casus 2: Het lerarentekort, werkdruk en bevoegdheden
Casus 3: Basisvaardigheden en curriculum
Casus 4: Wisselen van leerroutes in het vmbo
Casus 5: Bekostiging en budgetplafond in het praktijkonderwijs
Casus 6: Vrijstellingen MBO
Casus 7: De OV-kaart
Casus 8: Publiek-private samenwerking

III. Onze kernboodschap

IV. Alle aanbevelingen op een rij

I. Inleiding

Een kabinetsvisie op praktijkonderwijs en beroepsgericht vmbo

De afgelopen vijftig jaar is gebleken dat het praktijkonderwijs en beroepsgerichte vmbo tot grote prestaties in staat zijn, en dat beroepsgerichte scholen al jaren het overgrote deel van hun leerlingen succesvol afleveren. Fantastisch zou je zeggen, want de arbeidsmarkt zit te springen om vaklui. Niet voor niets neemt de waardering voor praktische beroepen de laatste jaren sterk toe. De bijpassende opleidingen krijgen ook een boost. De termen hoog- en laagopgeleid zijn ingeruild voor praktisch en theoretisch geschoold.

Bemoedigende ontwikkelingen allemaal. Maar in de kern verandert er helaas weinig in het onderwijs. In de politiek is de aandacht voor beroepsgericht leren in het mbo groter dan ooit, maar de aandacht voor het praktijkonderwijs en beroepsgericht vmbo blijft achter. Veel beleidskeuzes die gericht zijn op kansengelijkheid en kwaliteitsverbetering werken in de praktijk structureel nadelig uit voor leerlingen in het praktijkonderwijs en het praktisch- en beroepsgericht vmbo. Daarmee wordt kansenongelijkheid juist versterkt.

In dit manifest analyseren we acht beleidskeuzes in het onderwijs. Vaak werden deze maatregelen met de beste bedoelingen getroffen. Maar in alle onderzochte gevallen bleken de leerlingen, leraren en scholen in het beroepsgericht vmbo en praktijkonderwijs slechter af. De beleidswijzigingen sluiten niet aan bij hun talenten, hun manier van leren en hun levenswijze. Zo krijgt een hele generatie kinderen die met de handen leren, cruciaal voor onze toekomstige economie, niet het onderwijs dat ze verdienen.

De oorzaak hiervan is tweeledig. In de eerste plaats is het onderscheid tussen hoog- en laagopgeleid nog niet echt verdwenen uit het onderwijs en de maatschappij. Zoals de Volkskrant onlangs berichtte: “Aan de keukentafel klinkt vaak nog een ander refrein. Daar geldt: hoe hoger het advies, hoe beter de toekomstkansen.”¹ Daar verandert het aanpassen van woordjes niets aan.

Ten tweede is er onvoldoende écht begrip voor het unieke karakter en de onderscheidende belangen van het praktijk- en beroepsgericht leren. Politici en beleidsmakers vinden het lastig om vanuit deze leerlingen, leraren of scholen te redeneren.

Deze ongelijkwaardigheid zien we overal terug. Het huidige onderwijssysteem is ingericht vanuit een theoretische norm, waarbij cognitieve prestaties leidend zijn in beoordeling, doorstroom en waardering. Dit maakt dat het praktijk- en beroepsgericht leren structureel ongewaardeerd blijft. Daarnaast wordt bij nieuwe beleidsmaatregelen doorgaans geredeneerd vanuit de theoretische onderwijssoorten. Negatieve effecten die deze maatregelen kunnen hebben op het praktijk- en beroepsgerichte onderwijs worden daarbij onvoldoende gezien. Deze leerwegen zijn onbekend - en dat maakt onbemind. Het gevolg is een opeenstapeling van beleidsmaatregelen die het beroepsgericht vmbo en het praktijkonderwijs meer kwaad dan goed doen.

De samenwerkende stichting platforms vmbo (SPV) en de Sectorraad Praktijkonderwijs

¹ Jurre van den Berg en Irene de Zwaan, ‘Ouders moeten leren: een hoger schoolniveau is niet altijd beter’ (Volkskrant, 25 maart 2026).

(PRO) komen daarom met dit manifest. We roepen het net geïnstalleerde kabinet-Jetten op om met een visie te komen op het praktijk- en beroepsgericht leren. Een visie die de vmbo'er en de praktijkonderwijsleerling echt centraal stelt. Waarbij niet voorop staat hoe we zo veel mogelijk leerlingen zo hoog mogelijk op de theoretische ladder krijgen, maar waarbij het gaat om de vraag wat zij nodig hebben om volledig tot hun recht te komen. Want deze leerlingen zijn geen categorie overig. Hun leerweg verdient volwaardige erkenning.

Voorgeschiedenis

Eind jaren negentig zijn het vmbo en het praktijkonderwijs ontstaan. Doel van deze onderwijsvernieuwing was een bredere basis te creëren voor het vervolgonderwijs en daarmee een betere aansluiting op de arbeidsmarkt. In de kwarteeuw nadien is het gelukt om succesvolle leertrajecten neer te zetten. Leerlingen van het praktijkonderwijs en het vmbo stromen voor het overgrote deel succesvol door naar vervolgonopleidingen, het mbo of betaald werk.

Toch heeft chagrijn zich meester gemaakt van het gehele onderwijs sinds de eeuwwisseling. Allereerst vanwege de dalende prestaties van Nederlandse leerlingen op internationale ranglijstjes van taal- en rekencores. In het hele land laat het lerarentekort zich voelen. De nieuwe aanwas op de lerarenopleiding heeft moeite om de taal- en rekentoets te halen. Ontlezing slaat toe en steeds meer leerlingen blijken niet in staat eenvoudige teksten te begrijpen.

Het onderwijs werd altijd beschouwd als een emancipatiemachine. Maar ook daar lijkt de klad in gekomen. Kansenongelijkheid in het onderwijs werd een belangrijke zorg. Kinderen met een biculturele achtergrond hebben te maken met onder advisering. Het (te) vroegtijdig selecteren van jonge leerlingen voor het vervolgonderwijs zit evenzeer het 'opstromen' in de weg. We willen passend onderwijs voor iedereen, maar steeds meer leerlingen zitten thuis met hun rugzakje omdat er geen plaats voor hen is.

In deze doorlopend crisisachtige sfeer treedt de politiek uiteraard op. We moeten iets doen om de teloorgang te stoppen. Deze stappen komen vaak uit de beste bedoelingen voort. Maar pakken niet voor alle leerlingen, docenten en scholen even positief uit. Politici en beleidsmakers overzien de gevolgen van hun handelen voor het beroepsgerichte onderwijs onvoldoende. De overgrote meerderheid van hen is theoretisch geschoold. Niet verwonderlijk dus dat de onwenselijke gevolgen van het beleid het sterkst merkbaar zijn op scholen waar ze minder ervaring mee hebben: die in het praktijk- en beroepsgericht onderwijs.

Wat is beroepsgericht leren?

Leerlingen in het beroepsgericht vmbo (basis, kader en gemengd) en praktijkonderwijs leren door te doen. Het beroepsgericht onderwijs richt zich op het voorbereiden van leerlingen op deelname aan het vervolgonderwijs, met name het mbo, en de arbeidsmarkt. In dit onderwijs staat leren in en aan de hand van de beroepspraktijk centraal. Leerlingen maken kennis met verschillende beroepen en sectoren en ontwikkelen praktische vaardigheden. Het beroepsgerichte onderwijs combineert beroepsgerichte vakken met algemeen vormend onderwijs.

Een breed levend misverstand is dat beroepsgericht leren automatisch betekent dat scholieren al op zeer jonge leeftijd moeten kiezen voor een beroep. Voorbeeld: een leerling die in de context van een bakkerij met maatbekers en weegschalen leert rekenen, kan prima doorstromen naar een mbo-opleiding in de zorg. Diezelfde leerling zou deze rekenvaardigheid waarschijnlijk niet opgedaan hebben uit een boekje, in een theoretische setting.

De kansengelijkheid-paradox

De (terechte) discussie over kansengelijkheid legt bloot hoe fier de ladder van laag en hoog nog overeind staat in het onderwijs. De aandacht gaat uit naar stapelaars, onderadvisering en bespreekgevallen bij het eindadvies op de basisschool. Onuitgesproken boodschap: succes is gelijk aan doorstroom naar hogere niveaus van het theoretisch onderwijs. Praktisch- en beroepsgericht onderwijs is er voor de afvallers.

Maatregelen die getroffen zijn om gelijke kansen te bieden, hebben daarom onbedoeld het beroepsgericht vmbo en praktijkonderwijs gemarginaliseerd. Beleidskeuzes pakken vaak ongunstig uit voor praktijk- en beroepsgerichte leerlingen. Een korte, onvolledige opsomming:

- Een sterke focus op cognitieve prestaties en theoretische toetsing;
- Beleid dat primair gericht is op doorstroom in plaats van begeleiding naar werk (praktijkonderwijs);
- Heel weinig structurele aandacht voor de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt;
- Een financieringssysteem dat onvoldoende rekening houdt met de specifieke situatie van het praktijkonderwijs;
- Een gebrek aan doorlopende leerlijnen voor praktisch talent;
- Een beperkte beleidsmatige erkenning van opleidingen voor vakmanschap;
- Versnippering van verantwoordelijkheden tussen onderwijs, gemeenten en arbeidsmarkt;
- Structureel beperkte aandacht voor beroepsgericht onderwijs in het publieke en politieke debat.

Aan de hand van 8 verschillende beleidskeuzes laten we in dit manifest zien hoe deze ongunstig uitpakken voor leerlingen, leraren en scholen in het praktijkonderwijs en het vmbo:

1. Zij-instroom, kansrijk adviseren en de doorstroomtoets;
2. Het lerarentekort, werkdruk en bevoegdheden;
3. Basisvaardigheden en curriculum;
4. Het wisselen van leerroutes in het vmbo;
5. Bekostiging van en het budgetplafond in het praktijkonderwijs;
6. Vrijstellingen in het mbo;
7. De OV-kaart;
8. Publiek-private samenwerking.

Oproep aan het kabinet

Laten we leren van het verleden. De arbeidsmarkt van de toekomst zit te springen om vaklieden. Het praktijk- en beroepsgericht onderwijs dat hiertoe opleidt, sluit het best aan bij maar liefst de helft van alle leerlingen. Hoog tijd dus om deze groep, hun leraren en scholen voorop te stellen in plaats van te beschouwen als een restproduct van de theoretische leerroutes.

Het kabinet moet niet langer redeneren vanuit hiërarchie, maar vanuit gelijkwaardigheid tussen leerroutes. Kansengelijkheid betekent niet dat iedereen hetzelfde traject moet volgen, maar dat leerlingen onderwijs krijgen dat daadwerkelijk aansluit bij hun leerwijze en ontwikkelpotentieel. Momenteel wordt kansengelijkheid echter te vaak vertaald naar 'zo hoog mogelijk plaatsen', wat voor een deel van de leerlingen leidt tot uitval, afstroom en demotivatie. Kansengelijkheid betekent dat iedereen verdient wat het beste bij haar of hem past.

Daarnaast moeten we werken aan een cultuuromslag. Zolang praktisch talent lager aangeslagen wordt dan theoretisch talent, blijft de ongelijkwaardigheid bestaan - hoe goed het beleid ook is. Een visie op praktisch- en beroepsgericht onderwijs gaat daarom ook uit van erkenning en trots. Maak het belang van vakmanschap zichtbaar. Stop met het toberige medelijden dat zo vaak de boventoon voert in het gesprek over deze onderwijsroutes.

Daarom doen wij een dringende oproep aan het kabinet: **Kom met een expliciete visie op het praktijkonderwijs en beroepsgericht vmbo.**

Een visie die:

- Praktijkonderwijs en beroepsgericht vmbo positioneert als volwaardige en waardevolle routes;
- Uitgaat van talentontwikkeling in brede zin, niet alleen theoretisch;
- Inzet op een sterke verbinding tussen onderwijs en arbeidsmarkt;
- Zorgt voor structurele aandacht, passende financiering en heldere beleidskaders
- Bijdraagt aan een cultuurverandering waarin praktisch talent de waardering krijgt die het verdient.

Leeswijzer

In dit manifest werken we deze analyse verder uit. Acht veranderingen van de laatste jaren worden geanalyseerd. Wat zijn de gevolgen geweest voor het praktijk- en beroepsgericht onderwijs? Waaruit blijkt dat er onvoldoende sprake is van goed begrip van en voor de context waarbinnen leerlingen, leraren en scholen in deze richtingen werken?

We laten zien hoe de marginalisering van het praktijkonderwijs en beroepsgericht vmbo tot stand is gekomen, welke gevolgen dit heeft en waar kansen liggen voor verbetering. Ook bieden we concrete handvatten voor beleid en praktijk, met als doel te komen tot een stevige en gedragen kabinetsvisie.

In het vierde hoofdstuk zetten we de aanbevelingen op een rij. We reiken het kabinet meteen de hand. Graag treden we in overleg over herwaardering van het praktijk- en beroepsgericht leren. Dat verdienen onze leerlingen, leraren en scholen.

II. Hoe het overheidsbeleid het praktijkonderwijs en het vmbo de afgelopen jaren onbedoeld heeft gemarginaliseerd.

Om te begrijpen hoe het beleid van de afgelopen jaren in de praktijk heeft uitgewerkt, is het belangrijk om eerst scherp te hebben over wie het gaat. Het praktijkonderwijs en beroepsgericht vmbo vormen samen een omvangrijk en essentieel onderdeel van het Nederlandse onderwijssysteem, zeker nu de vraag naar praktisch geschoolden op de arbeidsmarkt steeds groter en dringender wordt.

Het vmbo is de grootste onderwijssoort in het voortgezet onderwijs. Meer dan de helft van alle leerlingen volgt onderwijs binnen het vmbo en stroomt daarna door naar het middelbaar beroepsonderwijs. Het praktijkonderwijs bedient een kleinere, maar specifieke groep leerlingen, die het beste leren in een praktische, stapsgewijze leeromgeving.

De leerlingen in het beroepsgericht vmbo en praktijkonderwijs zijn divers, maar delen een belangrijke overeenkomst. Zij leren anders. Waar de theoretische leerweg, havo en vwo vooral gericht zijn op theoretisch en abstract leren, leren deze leerlingen juist door te doen, te ervaren en te oefenen in de praktijk. Hun talenten liggen vaak in praktische vaardigheden, samenwerking en vakmanschap.

Juist daarom vervullen het beroepsgericht vmbo en praktijkonderwijs een cruciale rol in de samenleving. Zij leiden op voor sectoren waar grote personeelstekorten bestaan, zoals techniek, zorg, logistiek en dienstverlening. Tegelijkertijd bieden zij een plek aan leerlingen die in het klassieke schoollokaal met bankjes en lesboeken minder tot hun recht komen.

Een veel voorkomend misverstand is dat in het praktijkonderwijs en het beroepsgericht vmbo een (te) vroege keuze wordt gemaakt voor een beroep. Er is intuïtieve maatschappelijke weerstand tegen het praktijk- en beroepsgericht leren. Want wie weet er nu al op z'n twaalfde zeker dat zij of hij autotechnicus of verpleegkundige wil worden? Het misverstand zit erin dat die praktijkbenadering geen beroepskeuze impliceert, maar de juiste context creëert om te leren.

Kort door de bocht gesteld: als je deze leerlingen uit een boekje rekensommen wilt laten leren, haken ze binnen de kortste keren af. Zet ze in een bakkerij met maatbekers en weegschalen en ze pikken het wél op. Zo leggen ze de basis om later alsnog voor de zorg of het groen te kiezen. Praktijk- en beroepsgericht leren én een brede basis ontwikkelen gaan prima samen.

De resultaten laten zien dat deze vormen van onderwijs werken. Een groot deel van de leerlingen stroomt succesvol door naar het mbo, de dagbesteding of naar een baan. Het wettelijk kader van beide onderwijssoorten sluit hierbij aan. Het vmbo heeft als doel leerlingen voor te bereiden op een vervolgopleiding of combinatie van leren en werken, met verschillende leerwegen die aansluiten bij verschillende niveaus en leerstijlen. Het praktijkonderwijs richt zich vooral op de zelfredzaamheid van leerlingen in de samenleving, uitstroom naar een baan of mbo. De nadruk ligt op praktijkervaring, maatwerk, kleinere klassen en intensieve begeleiding en de zelfredzaamheid van leerlingen in de samenleving.

Tegelijkertijd is het onderwijsbeleid in de afgelopen jaren steeds meer uniform ingericht. Veel maatregelen zijn goed bedoeld, maar passen beter bij het theoretische onderwijs binnen de

havo en het vwo. Hier ontstaat de kern van het probleem: een onderwijssysteem dat steeds meer uitgaat van één dominante norm, terwijl de praktijk vraagt om differentiatie, maatwerk en erkenning van verschillende manieren van leren.

Omdat er geen overkoepelende visie is op het praktijk- en beroepsgerichte onderwijs, ontbreekt een duidelijk referentiekader. Beleid wordt ontwikkeld zonder systematisch te toetsen wat de -mogelijk negatieve- effecten zijn voor deze leerlingen, docenten en scholen.

De volgende acht casussen laten zien hoe deze spanning tussen beleid en praktijk onbedoeld negatieve gevolgen heeft gehad voor het praktijk- en beroepsgerichte onderwijs, en daarmee ook voor de hardwerkende docenten en leerlingen met broodnodige talenten.

CASUS 1: Zij-instroom, kansrijk adviseren en de doorstroomtoets

Wat is het huidige beleid?

Sinds schooljaar 2023-2024 is de verplichte eindtoets voor groep 8-leerlingen omgedoopt tot de doorstroomtoets. De toets is bedoeld als objectief gegeven naast het schooladvies van de leraar. Het schooladvies van de docent moet aangepast worden als uit de toets blijkt dat een leerling een meer theoretisch niveau aankan. Dit beleid uit 2020 werd 'kansrijk adviseren' genoemd - inmiddels vervangen door 'optimistisch adviseren'. De invoering van kansrijk adviseren en de doorstroomtoets had als doel om alle leerlingen een eerlijke kans te geven om op een school terecht te komen die goed bij hen aansluit, om daarmee onder advisering tegen te gaan en kansengelijkheid te vergroten. Vaak zorgt dit ervoor dat leerlingen 'hoog' beginnen; je kunt altijd nog 'afzakken'.

Hoe pakt dit uit in de praktijk?

Voor leerlingen die in een theoretische leerweg terechtkomen, pakt dit gelukkig vaak goed uit. Maar voor leerlingen die gebaat zijn bij het leren in de praktijk blijkt dit 'hogere' advies achteraf te vaak geen succes. Zij stromen uiteindelijk toch af en komen als zij-instromer alsnog op een praktijkgerichte leerweg terecht.

Het meervoudig advies leidt in het praktijkonderwijs en in de basisberoepsgerichte leerweg tot een opmerkelijke daling van het aantal leerlingen dat vanuit groep 8 binnenkomt. Bij een advies praktijkonderwijs/vmbo-basis of basis/kader kiezen ouders vaak voor laatstgenoemde. Na verloop van tijd blijkt dit onhaalbaar en moeten de leerlingen overstappen naar een 'lagere' vorm van onderwijs. In de praktijk fungeert het praktijkonderwijs en de basisberoepsgerichte leerweg dus steeds vaker als correctiemechanisme voor een te hoog schooladvies. Leerlingen stromen na negatieve ervaringen in andere leerwegen alsnog in, met motivatieverlies en extra ondersteuningsbehoeften.

Met al deze wisselingen verandert de samenstelling van de klas voortdurend en dit weegt zwaar op scholen die al lijden onder regeldruk en de administratie. De toegenomen zij-instroom maakt de instroom onvoorspelbaar, wat directe gevolgen heeft voor personeelsplanning, groepsindeling en de kwaliteit van het onderwijsaanbod. Uit gesprekken met vmbo-scholen blijkt dat zij steeds meer druk voelen om leerlingen op te blijven nemen. Op brede scholengemeenschappen is sprake van een stille zij-instroom in het vmbo, die niet

goed zichtbaar wordt in de cijfers.

Ook voor leerlingen zelf pakt het kansrijk adviseren via de doorstroomtoets op meerdere fronten niet goed uit: scholen signaleren dat leerlingen die 'afstromen' vaak met faalervaringen en motivatieproblemen binnenkomen en extra begeleiding nodig hebben. Leerlingen moeten wennen aan hun nieuwe omgeving, en al deze wisselingen zijn voor de sfeer in de klas bovendien niet altijd positief.

Uiteraard verdient elke leerling een plek waar zij of hij in staat is talenten te ontwikkelen. Daarom is het belangrijk om onder advisering tegen te gaan. Tegelijkertijd zijn het kansrijk adviseren en de doorstroomtoets synoniemen geworden voor zo hoog mogelijk adviseren, beïnvloed door zowel docent als ouders.

Hoe lossen we dit op?

- Van kansrijk adviseren naar passend adviseren. Het ministerie past voor schooljaar 2027-2028 de regelgeving rondom school advisering en doorstroomtoets aan, zodat scholen de ruimte krijgen om af te wijken van toetsuitkomsten.
- In de doorstroomtoets wordt als uitkomst een enkelvoudig advies praktijkonderwijs mogelijk gemaakt net zoals dat kan voor het vwo.
- Het ministerie geeft toetsaanbieders de opdracht tot het ontwikkelen van een aangepaste doorstroomtoets die ook praktische vaardigheden meeneemt.
- Samenwerkingsverbanden en scholen maken vanaf 2027 regionale afspraken over het beperken van afstroom en zij-instroom.

CASUS 2: Lerarentekort, werkdruk en bevoegdheden

Wat is het huidige beleid?

Het lerarentekort raakt het hele onderwijs. De overheid probeert met versnelde zij-instroomtrajecten, meer flexibiliteit, de Nationale Aanpak Professionalisering Leraren en meer digitalisering de tekorten tegen te gaan. De komende jaren wordt dit tekort bovendien alleen maar prangender. Het onderwijs kampt dus met een structureel lerarentekort, wat bemoeilijkt wordt door strenge bekwaamheidseisen en aflopende subsidies. De impact van het lerarentekort is echter niet hetzelfde voor alle schoolsoorten: binnen het vmbo (en praktijkonderwijs) is dit tekort nog groter, onder meer omdat dit vaker risicoscholen zijn, er meer docenten een tweedegraads- of pabo-bevoegdheid hebben en het ziekteverzuim toeneemt door werkdruk.

Hoe pakt dit uit in de praktijk?

Scholen in het beroepsgericht vmbo en het praktijkonderwijs hebben vaak meer leerlingen met een (risico op een) onderwijsachterstand. Dit betekent dat hun ouders bovengemiddeld vaak een laag onderwijsniveau, niet-Nederlandse herkomst of problematische schulden hebben. Op deze risicoscholen is het lerarentekort 5,4 procent, terwijl het tekort op een gemiddelde school 3,3 procent is.

Zij-instroomtrajecten voor docenten zijn bovendien niet toegesneden op de praktijk van het beroepsgericht leren. Het beroepsgericht vmbo en praktijkonderwijs mikken juist op vaklui die zich willen laten omscholen tot docent. Dit zijn typisch professionals met een mbo-achtergrond. Maar de huidige omscholingstrajecten vereisen een hbo-plus achtergrond.

Met als gevolg dat er geen verkorte trajecten zijn voor zij-instromers in het beroepsgericht leren. Zij zullen een volledige lerarenopleiding moeten doorlopen, wat onaantrekkelijk is.

Deze strakke lijn ten aanzien van bevoegdheden van docenten is een extra complicatie voor onze scholen. Het is een onbedoeld neveneffect van de focus op de basisvaardigheden taal en rekenen, het belangrijkste thema in het onderwijsbeleid naast het lerarentekort. Dit leidt ertoe dat de docenten in het beroepsgericht vmbo en het praktijkonderwijs structureel zwaardere werkdruk ervaren. Dit werkt negatief uit op de aantrekkelijkheid van het docentschap in het praktijkonderwijs en het beroepsgericht vmbo.

In gesprek met docenten horen we dat het klassenmanagement zwaarder wordt: leerlingen zijn vaak gedemotiveerd, missen aansluiting op het lesprogramma en moeten wennen aan de manier van onderwijs geven. Ook nieuwsberichten bevestigen dit beeld: onderzoeken tonen aan dat docenten kampen met steeds meer werkdruk, negatieve dynamiek in de klas en demotivatie bij leerlingen. Dit vraagt veel van docenten en de schoolorganisatie zonder dat daar extra middelen tegenover staan.

Hoe lossen we dit op?

- Het kabinet investeert structureel vanaf 2027 in extra middelen voor ondersteuning in de klas, zoals onderwijsassistenten en praktijkbegeleiders.
- Het ministerie en lerarenopleidingen ontwikkelen flexibele en verkorte trajecten voor vakmensen, gericht op beroepsgerichte vakken in het vmbo en praktijkonderwijs; De eerste stappen voor een wetswijziging die maatwerktrajecten mogelijk maakt zijn inmiddels genomen.
- Het ministerie en de Onderwijsinspectie verminderen zo snel mogelijk de administratie en verantwoordingsdruk, zodat docenten meer tijd hebben voor onderwijs en begeleiding.

CASUS 3: Basisvaardigheden en het curriculum

Wat is het huidige beleid?

Sinds een aantal jaar luiden media en politiek de noodklok over de afnemende taal- en rekenvaardigheden van kinderen en jongeren: ze lezen en rekenen niet meer. De burgerschapsvaardigheden en digitale geletterdheid zijn door de politiek tot speerpunt voor het onderwijs benoemd. Deze noodkreet vertaalde zich vervolgens in beleid, met als belangrijkste onderdeel het Masterplan Basisvaardigheden, dat in 2022 het licht zag. Resultaten worden jaarlijks gemonitord en er zijn binnen het voortgezet onderwijs nieuwe 'kerndoelen' opgesteld waarbij de nadruk duidelijk ligt op de basisvaardigheden. De komende jaren wordt de nadruk op lezen en rekenen dus alleen maar groter, wat betekent dat ook de Onderwijsinspectie hier vooral naar kijkt.

Hoe pakt dit uit in de praktijk?

Voor vmbo'ers in de beroepsgerichte leerwegen en praktijkonderwijsleerlingen is het leren op de 'traditionele' manier vaak minder effectief: aan een tafeltje zitten met een lesboek voor je neus werkt voor hen niet. Het beroepsgerichte onderwijs hanteert een andere manier van leren, waarbij vaardigheden worden geleerd in een praktische context. Als een docent bijvoorbeeld het metrieke stelsel uit moet leggen, doet hij/zij dat niet vanuit een boek, maar door leerlingen zelf te laten meten. Het is belangrijk dat beroepsgericht vmbo- en

praktijkscholen de ruimte krijgen om vaardigheden aan te leren op de manier die aansluit bij de leerbehoeften van beroeps- en praktijkgerichte leerlingen, en niet verplicht worden gedurende een extra jaar alleen aandacht te besteden aan taal en rekenen. Uit onderzoek naar een vijfjarig vmbo, met een extra jaar met enkel basisvaardigheden, blijkt dat de prestaties van leerlingen zelfs afnemen als zij zich op slechts theoretische lesmethoden moeten focussen.²

De laatste jaren is de tendens vaak geweest om leerlingen slechts te laten oriënteren op verschillende beroepen, om zoveel mogelijk tijd te kunnen besteden aan klassieke lesmethoden. Het idee lijkt te heersen dat leerlingen met een praktijkgerichte scholing de rest van hun leven slechts één beroep kunnen uitoefenen. Dit is helemaal niet de bedoeling van het praktijkgericht leren en wordt in de praktijk ook niet zo ingericht: hoewel leerlingen wel degelijk ervaring opdoen in een sector, wordt dit gebruikt om overkoepelende (basis-)vaardigheden aan te leren.

Bovendien wordt al een tijd gevraagd om een actueel curriculum voor de beroepsgerichte vakken. Beroepen veranderen snel, en de voorbereiding daarop moet mee veranderen. Dit vraagt om een voortdurende actualisatie van het curriculum van beroepsgerichte vakken. Hier wordt al jaren tevergeefs op aangedrongen, en de aanpassingen die nu worden doorgevoerd zijn helaas mondjesmaat en te weinig.

Het beroepsgericht vmbo en praktijkonderwijs worden beoordeeld zonder voldoende oog voor hun complexe leerlingpopulatie en context: het ministerie, de politiek en de Onderwijsinspectie hebben met hun focus op basisvaardigheden de blik zo vernauwd, dat scholen en leerlingen die beter leren in de praktijk hiervan de dupe worden. In een opiniestuk van Trouw uitte een schooldirecteur zijn zorgen: “De Inspectie hanteert een beoordelingsmodel waarin de overstap van de theoretische naar beroepsgerichte leerweg als een achteruitgang wordt gezien. Terwijl de samenleving schreeuwt om praktisch geschoolde vakmensen, straft zij keuzes van leerlingen en de school af.”³ Deze zorgen sluiten aan bij de brief die meerdere onderwijsorganisaties, waaronder SPV en de Sectorraad, stuurden naar de vaste kamercommissie OCW. Zij gaven hierin aan dat het huidige Onderwijsresultatenmodel een aantoonbaar negatieve impact heeft op de schoolloopbaan en kansen van leerlingen.⁴

Door de sterke nadruk op meetbare basisvaardigheden in toezicht en verantwoording ontstaat een eenzijdig kwaliteitsbeeld, waarin de ontwikkeling van praktische vaardigheden en brede vorming onvoldoende wordt gewaardeerd. Voor het praktijkonderwijs bestaat gelukkig al een eigen waarderingskader, maar ook binnen het bredere toezicht is het noodzakelijk dat er nog meer rekening wordt gehouden met verschillen in leerlingpopulaties en onderwijsdoelen.

² Voncken en Mulder, ‘Vmbo vijf jaar? Argumenten voor verlenging nader onderzocht’ (2023), 18, <https://www.tweedekamer.nl/downloads/document?id=2025D45608>.

³ Wilco Leeflang, ‘Opinie: Onderwijsinspectie, stop met het straffen van praktisch talent’ (29 januari 2026), <https://www.trouw.nl/opinie/opinie-onderwijsinspectie-stop-met-straffen-van-praktisch-talent-b38d04a7/>.

⁴ VO-raad e.a., ‘Toezicht | Het onderwijsresultatenmodel voor het VO’ (26 januari 2026).

Hoe lossen we dit op?

- Het ministerie past het curriculum en Masterplan Basisvaardigheden aan, zodat basisvaardigheden structureel geïntegreerd kunnen worden in beroepsgerichte vakken binnen het vmbo en praktijkonderwijs.
- De Onderwijsinspectie past haar toezichtkader aan, zodat de beoordeling beter aansluit bij de context en doelgroep van vmbo en praktijkonderwijs.
- Scholen en besturen krijgen expliciet ruimte binnen landelijke kaders om het curriculum en de manier van lesgeven aan te passen aan hun leerlingen.

CASUS 4: Wisselen van leerroutes in het vmbo

Wat is het huidige beleid?

Wisselen van leerweg binnen het vmbo gebeurt regelmatig. Scholen bepalen zelf wat de regels zijn omtrent het wisselen tussen de leerroutes: er zijn geen landelijke wetsbepalingen die overgangsnormen of criteria voor het op- of afstromen bepalen. Huidig en nieuw beleid richt zich vaak op zo flexibel mogelijke leerwegen en doorstromen makkelijker maken, bijvoorbeeld met de praktijkgerichte programma's in de gemengde en theoretische leerwegen en een focus op 'doorlopende leerlijnen' naar het mbo. De gedachte lijkt te heersen dat kinderen te vroeg moeten kiezen welke leerweg het beste bij hen past, en of ze meer gebaat zijn bij theorie of praktijk.

Hoe pakt dit uit in de praktijk?

In schooljaar 2024-2025 begon het merendeel (ca. 65 procent) van de vmbo-leerlingen in een brede brugklas, met meerdere leerwegen. In het tweede jaar is dit ook nog 45 procent van de leerlingen. Steeds meer leerlingen starten hun leerloopbaan dus flexibel. Het aantal leerlingen dat in hun derde leerjaar op een ander niveau zit dan hun oorspronkelijke advies is het hoogste sinds 2017-2018.

In het vmbo-basis daalde de doorstroom van leerjaar 3 naar 4 naar 79 procent en in alle leerwegen binnen het vmbo stroomt ongeveer 10 procent van de leerlingen af. Deze wisselingen zijn niet altijd even goed zichtbaar omdat de verschillende leerwegen vaak samen op één school zitten, waardoor leerlingen gewoon op dezelfde school blijven. Nieuwsberichten bevestigen dat steeds meer leerlingen halverwege het schooljaar overstappen en opnieuw gemotiveerd moeten worden. Samen met de steeds andere klassensamenstellingen en de bijbehorende verandering in de sfeer leidt dit weer tot extra druk op docenten en het schoolbestuur.

Hoe lossen we dit op?

- Het ministerie ontwikkelt landelijke richtlijnen voor de op- en afstroom tussen leerwegen, zodat wisselingen worden beperkt en beter begeleid binnen het vmbo.
- Schoolbesturen en samenwerkingsverbanden maken vanaf 2026 regionale afspraken over instroom, doorstroom en de plaatsing van leerlingen, om stabiliteit in leerloopbanen te vergroten.
- Scholen versterken de loopbaanoriëntatie en -begeleiding structureel met name in de onderbouw van het vmbo, zodat leerlingen in het derde leerjaar op de juiste leerweg en het juiste profiel van het vmbo zitten.

CASUS 5: Bekostiging en budgetplafond

Wat is het huidige beleid?

Momenteel wordt het praktijkonderwijs nog steeds op een andere manier bekostigd dan andere reguliere schoolsoorten. Scholen voor praktijkonderwijs krijgen, vanwege de kenmerken van het praktijkonderwijs, meer geld per leerling. Dit is opgesplitst in een basis- en een ondersteuningsbedrag, waarvan het ondersteuningsdeel wordt verrekend met het samenwerkingsverband passend onderwijs. Momenteel loopt een wetstraject om te komen tot rechtstreekse ongedeelde bekostiging, zodat het praktijkonderwijs net als andere reguliere schoolsoorten rechtstreeks volledig bekostigd wordt.

Hoe pakt dit uit in de praktijk?

Hoewel rechtstreekse bekostiging goed nieuws lijkt, zit er een belangrijk knelpunt in het plan: ook in het voorgenomen wetsvoorstel is een budgetplafond opgenomen, om de mogelijke groei van het praktijkonderwijs te voorkomen. Ofwel: een leerlingenstop. Dit heeft grote gevolgen voor leerlingen die deze vorm van onderwijs hard nodig hebben om zich zo goed mogelijk te kunnen ontwikkelen op basis van hun talenten. Het voorgestelde budgetplafond beperkt de toegankelijkheid van het praktijkonderwijs en staat daarmee op gespannen voet met de zorgplicht van scholen en het uitgangspunt van gelijke onderwijskansen.

Momenteel is de financiering van het praktijkonderwijs bovendien een ingewikkelde puzzel van tijdelijke regelingen en subsidies. Hoewel het fijn is dat scholen aanspraak kunnen maken op deze middelen, kunnen zij hier geen structurele uitgaven mee doen (zoals het aannemen van nieuw personeel). Deze subsidies hebben een korte looptijd en ook is aan het begin van het jaar niet altijd bekend welke subsidies of middelen de school gaat ontvangen. Kortom: voor de kwaliteit van het onderwijs is het beter als het praktijkonderwijs structureel wordt bekostigd en het systeem van potjes, subsidies en regelingen wordt vereenvoudigd. Scholen kunnen zich dan richten op het geven van goed onderwijs en het begeleiden van hun leerlingen, in plaats van de administratieve rompslomp rondom geld.

Hoe lossen we dit op?

- Het kabinet en ministerie voeren een landelijke en structurele, volledige en ongedeelde bekostiging in voor het praktijkonderwijs, zonder budgetplafonds.
- Het ministerie past het bekostigingsmodel aan, zodat financiering van scholen rekening houdt met de zorgzwaarte en zij-instroom van leerlingen binnen het praktijkonderwijs.
- Het kabinet vervangt tijdelijke subsidieregelingen door structurele financiering voor praktijkonderwijs, zodat scholen duurzaam kunnen investeren.

CASUS 6: Vrijstellingen in het mbo

Wat is het huidige beleid?

De meeste praktijkonderwijsleerlingen stromen uit naar de arbeidsmarkt of naar het mbo (niveau 1 of 2). Hier is het beleid en de begeleiding van praktijkonderwijsleerlingen dan ook op gericht: leerlingen kunnen branchecertificaten (gebaseerd op kwalificatiedossiers in het mbo) en praktijkverklaringen (landelijk erkende beschrijving van geleerde processen)

behalen. Ook halen steeds meer leerlingen een diploma mbo-entree (niveau 1) binnen het praktijkonderwijs. De behaalde certificaten en verklaringen worden onderdeel van het portfolio van een praktijkonderwijsleerling.

Van de beroepsgerichte vmbo'ers stroomt ca. 93% door naar het mbo, vaak richting een verwante opleiding. Een klein deel van deze groep volgt een leerwerktraject op het vmbo, waarin zij bijna de helft van de onderwijstijd stage lopen bij een leerbedrijf. Met een beperkt aantal scholen die deze trajecten aanbieden is een succesvolle pilot met een praktijkverklaring uitgevoerd.

Hoe pakt dit uit in de praktijk?

Ongeveer 52 procent van de leerlingen stroomt vanuit het praktijkonderwijs door naar een mbo-opleiding, naar de entree-opleiding (mbo-1) of rechtstreeks naar mbo-2 als de leerling de entree-opleiding op het praktijkonderwijs heeft behaald.⁵ Leerlingen die uitstromen vanuit het praktijkonderwijs hebben dus al vaak een goed gevuld portfolio met branchecertificaten en praktijkverklaringen op zak. Met deze kwalificaties kunnen leerlingen in de meeste gevallen helaas alleen geen vrijstelling voor praktijkvakken in het mbo krijgen. Dit betekent dat leerlingen die bijvoorbeeld al veel ervaring hebben opgedaan in de horeca, in het mbo weer helemaal bij nul moeten beginnen: dit werkt erg demotiverend en waardeert hun prestaties in het praktijkonderwijs niet.

Hetzelfde geldt voor vmbo-leerlingen. Het mbo erkent onvoldoende wat vmbo-leerlingen al kennen en kunnen, waardoor leerlingen gedemotiveerd raken en voortijdig uitvallen. Doorlopende leerroutes werken dus, maar erkenning en benutting van verworven competenties blijft in de praktijk nog beperkt.

Hoe lossen we dit op?

- Het ministerie, mbo-instellingen en scholen voor beroepsgericht vmbo en praktijkonderwijs maken landelijke afspraken over erkenning van praktijkverklaringen en branchecertificaten behaald in het praktijkonderwijs en binnen leerwerktrajecten, inclusief recht op vrijstellingen binnen mbo-opleidingen.
- Het ministerie, mbo-instellingen en scholen voor beroepsgericht vmbo en praktijkonderwijs realiseren vanaf 2026 in alle regio's doorlopende leerroutes tussen vmbo, praktijkonderwijs en mbo.
- Mbo-instellingen passen hun onderwijsprogramma's aan, zodat onnodige herhaling van lesstof wordt voorkomen bij instroom vanuit vmbo en praktijkonderwijs.

CASUS 7: OV-kaart

Wat is het huidige beleid?

Lange tijd viel het praktijkonderwijs buiten ov-regelingen voor het onderwijs. Waar mbo-studenten recht hebben op het studentenreisproduct, geldt dit voor praktijkonderwijsleerlingen niet. Zij betalen dus zelf voor hun reis naar school en met name ook de reis naar hun stageplek. Sinds 2024 bestaat de Overbruggingsregeling, een subsidieregeling voor praktijkonderwijsleerlingen die een entreeopleiding (mbo-1) volgen in het praktijkonderwijs. Het geld gaat naar scholen in plaats van leerlingen zelf, die de vrijheid hebben om te bepalen hoe ze reiskosten compenseren. De regeling is onlangs zelfs

⁵ Sectorraad Praktijkonderwijs, 'Staat van het Praktijkonderwijs 2026', 31.

verlengd tot schooljaar 2027-2028.

Hoe pakt dit uit in de praktijk?

Hoewel dit goed nieuws is, is deze regeling tijdelijk en zeer beperkt. Het gebrek aan een landelijke regeling maakt het voor leerlingen bovendien verwarrend. Daarnaast geldt deze regeling dus voor praktijkonderwijsleerlingen die een entreeopleiding volgen, maar niet voor reguliere bovenbouwleerlingen in het praktijkonderwijs die ook stage moeten lopen. Omdat deze leerlingen geen recht hebben op een vergoeding, moeten sommige ouders ervoor kiezen om hun kind dichterbij huis stage te laten lopen, terwijl dit vaak niet de beste plek is. Of leerlingen stromen vroegtijdig uit naar het mbo, met een verhoogd risico op uitval, omdat ze dan wel een OV-kaart krijgen.

In het debat over de OCW-begroting (2026) stelde Denk-Kamerlid Dogukan Erkin een pilot reiskostenvergoeding praktijkonderwijs voor, omdat hoge kosten voor vervoer bij het stagelopen soms een drempel kunnen vormen. Toenmalig staatssecretaris Becking stelde als reactie echter dat een reiskostenvergoeding een 'sympathiek idee' is, maar dat er meer leerlingen zijn die een stage moeten lopen en een vergoeding voor alleen leerlingen in het praktijkonderwijs daarmee niet te verdedigen is.⁶ Andersom geldt die redenering helaas niet in de vergelijking tussen het praktijkonderwijs en het mbo.

Duidelijk is dus dat de noodzaak van een reiskostenvergoeding binnen politiek en beleid nog niet genoeg is binnengekomen: om deze leerlingen genoeg ervaring op te laten doen op de arbeidsmarkt en ze daarmee een goede start te geven is het essentieel dat zij voldoende stage kunnen lopen, op de plek die bij hen past. Het ontbreken van een structurele regeling leidt tot belemmeringen voor deelname aan stages, wat de kansengelijkheid tussen het praktijkonderwijs en andere onderwijsroutes vergroot.

Hoe lossen we dit op?

- Het kabinet en ministerie voeren een structurele landelijke ov-regeling in voor alle praktijkonderwijsleerlingen in de bovenbouw.
- Het ministerie zorgt voor gelijke mobiliteitsvoorzieningen tussen praktijkonderwijs en mbo, binnen het onderwijsstelsel.
- Het kabinet neemt mobiliteit expliciet mee in beleid rond kansengelijkheid, zodat financiële drempels voor stages en praktijkleren verdwijnen.

CASUS 8: Publiek-private samenwerking

Wat is het huidige beleid?

Ervaring opdoen in de praktijk is voor het praktijkonderwijs essentieel: zoals eerder al aangegeven is dit de manier waarop praktijkonderwijsleerlingen (basis)vaardigheden leren. Stages zijn dan ook verplicht, die bovendien regelmatig leiden tot een baan. Momenteel wordt de samenwerking met lokale bedrijven en organisaties wel gefaciliteerd en gestimuleerd, maar niet structureel ondersteund.

Hoe pakt dit uit in de praktijk?

⁶ Verslag Begroting Onderwijs, Cultuur en Wetenschap 2026 (11 februari 2026), 23.

Scholen werken intensief samen met regionale werkgevers om leerlingen via stages, leerwerkplekken en praktijkverklaringen voor te bereiden op werk en participatie. Dit geeft leerlingen de benodigde ervaring en soms praktijkverklaringen, wat weer zorgt voor een betere doorstroom naar werk of vervolgopleiding.

Er zijn ook knelpunten: de samenwerking tussen onderwijs en arbeidsmarkt is kwetsbaar georganiseerd. Het is momenteel sterk afhankelijk van lokale initiatieven en persoonlijke netwerken, waardoor structurele borging ontbreekt. Scholen zijn zelf en alleen verantwoordelijk om een lokaal netwerk op te bouwen en te onderhouden, en ook docenten zetten zich in om leerlingen aan een stageplek te helpen. Dit hangt af van beschikbare middelen en de bereidheid van bedrijven om leerlingen te begeleiden. Of de samenwerking goed verloopt, ligt er dus vaak maar net aan waar de school staat. Scholen geven bovendien aan dat structurele randvoorwaarden ontbreken en de regels niet altijd aansluiten bij de praktijk. Zo mogen in het voortgezet onderwijs publieke middelen niet ingezet worden voor private activiteiten, terwijl de overheid het mbo daar wel meer ruimte in geeft.

Hoe lossen we dit op?

- Het kabinet en OCW verankeren de publiek-private samenwerking structureel in wet- en regelgeving en financiering.
- Het ministerie ontwikkelt samen met de regio (gemeenten, scholen en bedrijfsleven) regionale infrastructuren voor samenwerking tussen scholen en werkgevers.
- Het ministerie verruimt vanaf 2026 de regelgeving rondom buitenschools leren en stages, zodat scholen meer flexibiliteit krijgen in beroepsgericht onderwijs.

III. Onze kernboodschap

Laten we leren van het verleden en vooruitkijken naar wat de toekomst vraagt: de arbeidsmarkt schreeuwt om vakmensen. Het is dan ook hoog tijd om deze leerlingen, hun leraren en hun scholen centraal te stellen. Niet als restcategorie, maar als volwaardig onderdeel van ons onderwijssysteem. Praktijkonderwijs en het praktijk- en beroepsgericht vmbo zijn geen ondergeschikte routes binnen het onderwijsstelsel, maar volwaardige leerwegen met hun eigen pedagogische logica, die expliciet uitgangspunt is van het beleid.

Dat vraagt om een fundamenteel andere benadering. Niet langer denken in hiërarchie tussen leerroutes, maar in gelijkwaardigheid. Kansengelijkheid betekent immers niet dat iedereen hetzelfde pad volgt, maar dat iedereen het onderwijs krijgt dat het beste past bij zijn of haar talenten.

Daarbij is een cultuuromslag onmisbaar. Zolang praktisch talent structureel lager wordt gewaardeerd dan theoretisch talent, blijft echte kansengelijkheid buiten bereik. Een toekomstbestendige visie op onderwijs erkent daarom vakmanschap, maakt het zichtbaar en doorbreekt het hardnekkige beeld van praktijkgericht onderwijs als minderwaardig alternatief.

Daarom doen wij een dringende oproep aan het kabinet: kom met een expliciete en gedragen visie op praktijkonderwijs en beroepsgericht vmbo. Een visie die het praktijkonderwijs en beroepsgericht vmbo positioneert als volwaardig en waardevol, die uitgaat van brede talentontwikkeling en die de verbinding tussen onderwijs en arbeidsmarkt structureel versterkt.

Concreet betekent dit:

- Ontwikkel een heldere kabinetsvisie op praktijk- en beroepsgericht onderwijs, dat als basis dient voor toekomstig beleid.
- Voer een verplichte impactanalyse in, zodat bij elke beleidsmaatregel expliciet wordt gekeken naar de gevolgen voor het praktijkonderwijs en het beroepsgericht vmbo; Voer de motie-Westerveld cs over de praktijkonderwijs-check uit en verbreed deze naar het beroepsgericht vmbo.⁷⁷
- Neem beroepsgericht leren als volwaardig uitgangspunt in beleid, onderzoek en curriculumontwikkeling.

Alleen met passende financiering, heldere kaders én een herwaardering van vakmanschap bouwen we aan een onderwijssysteem waarin ieder talent telt.

IV. Alle aanbevelingen op een rij

⁷ Gewijzigde motie van het lid Westerveld c.s. over een praktijkonderwijscheck bij nieuwe onderwijswet- en regelgeving' (8 oktober 2024), <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/moties/detail?id=2024Z15147&did=2024D36923>.

1. Zij-instroom, kansrijk adviseren en de doorstroomtoets

- Van kansrijk adviseren naar passend adviseren. Het ministerie past voor schooljaar 2027-2028 de regelgeving rondom schooladvisering en doorstroomtoets aan, zodat scholen de ruimte krijgen om af te wijken van toetsuitkomsten.
- In de doorstroomtoets wordt als uitkomst een enkelvoudig advies praktijkonderwijs mogelijk gemaakt net zoals dat kan voor het vwo.
- Het ministerie geeft toetsaanbieders de opdracht tot het ontwikkelen van een aangepaste doorstroomtoets die ook praktische vaardigheden meeneemt.
- Samenwerkingsverbanden en scholen maken vanaf 2027 regionale afspraken over het beperken van afstroom en zij-instroom.

2. Lerarentekort, werkdruk en bevoegdheden

- Het kabinet investeert structureel vanaf 2027 in extra middelen voor ondersteuning in de klas, zoals onderwijsassistenten en praktijkbegeleiders.
- Het ministerie en lerarenopleidingen ontwikkelen flexibele en verkorte trajecten voor vakmensen, gericht op beroepsgerichte vakken in het vmbo en praktijkonderwijs; De eerste stappen voor een wetswijziging die maatwerktrajecten mogelijk maakt zijn inmiddels genomen.
- Het ministerie en de Onderwijsinspectie verminderen zo snel mogelijk de administratie en verantwoordingsdruk, zodat docenten meer tijd hebben voor onderwijs en begeleiding.

3. Basisvaardigheden en het curriculum

- Het ministerie past het curriculum en Masterplan Basisvaardigheden aan, zodat basisvaardigheden structureel geïntegreerd kunnen worden in beroepsgerichte vakken binnen het vmbo en praktijkonderwijs.
- De Onderwijsinspectie past haar toezichtkader aan, zodat de beoordeling beter aansluit bij de context en doelgroep van vmbo en praktijkonderwijs.
- Scholen en besturen krijgen expliciet ruimte binnen landelijke kaders om het curriculum en de manier van lesgeven aan te passen aan hun leerlingen.

4. Wisselen van leerroutes in het vmbo

- Het ministerie ontwikkelt landelijke richtlijnen voor de op- en afstroom tussen leerwegen, zodat wisselingen worden beperkt en beter begeleid binnen het vmbo.
- Schoolbesturen en samenwerkingsverbanden maken vanaf 2026 regionale afspraken over instroom, doorstroom en de plaatsing van leerlingen, om stabiliteit in leerloopbanen te vergroten.
- Scholen versterken de loopbaanoriëntatie en -begeleiding structureel met name in de onderbouw van het vmbo, zodat leerlingen in het derde leerjaar op de juiste leerweg en het juiste profiel van het vmbo zitten.

5. Bekostiging en budgetplafond in het praktijkonderwijs

- Het kabinet en ministerie voeren een landelijke en structurele, volledige en ongedeelde bekostiging in voor het praktijkonderwijs, zonder budgetplafonds.
- Het ministerie past het bekostigingsmodel aan, zodat financiering van scholen rekening houdt met de zorgzwaarte en zij-instroom van leerlingen binnen het praktijkonderwijs.
- Het kabinet vervangt tijdelijke subsidieregelingen door structurele financiering voor praktijkonderwijs, zodat scholen duurzaam kunnen investeren.

6. Vrijstellingen in het mbo

- Het ministerie, mbo-instellingen en scholen voor beroepsgericht vmbo en praktijkonderwijs maken landelijke afspraken over erkenning van praktijkverklaringen en branchecertificaten behaald in het praktijkonderwijs en binnen leerwerktrajecten, inclusief recht op vrijstellingen binnen mbo-opleidingen.
- Het ministerie, mbo-instellingen en scholen voor beroepsgericht vmbo en praktijkonderwijs realiseren vanaf 2026 in alle regio's doorlopende leerroutes tussen vmbo, praktijkonderwijs en mbo.
- Mbo-instellingen passen hun onderwijsprogramma's aan, zodat onnodige herhaling van lesstof wordt voorkomen bij instroom vanuit vmbo en praktijkonderwijs.

7. OV-kaart

- Het kabinet en ministerie voeren een structurele landelijke ov-regeling in voor alle praktijkonderwijsleerlingen in de bovenbouw.
- Het ministerie zorgt voor gelijke mobiliteitsvoorzieningen tussen praktijkonderwijs en mbo, binnen het onderwijsstelsel.
- Het kabinet neemt mobiliteit expliciet mee in beleid rond kansengelijkheid, zodat financiële drempels voor stages en praktijkleren verdwijnen.

8. Publiek-private samenwerking

- Het kabinet en OCW verankeren de publiek-private samenwerking structureel in wet- en regelgeving en financiering.
- Het ministerie ontwikkelt samen met de regio (gemeenten, scholen en bedrijfsleven) regionale infrastructures voor samenwerking tussen scholen en werkgevers.
- Het ministerie verruimt vanaf 2026 de regelgeving rondom buitenschools leren en stages, zodat scholen meer flexibiliteit krijgen in beroepsgericht onderwijs.